

UR ”OM PAPPA”

Av Gösta Wennberg

Text 2

Minnet är en förrädisk egenskap. Vi vet aldrig vad vi minns. Egentligen. Glömskan inverkar, och glömskan inverkar utväljande. Det vi iakttar när vi hör och ser någonting är också selektivt, av många skäl.

Distriktslantmätare Helge Wennberg

Jag hade ett knepigt förhållande till min pappa. [...] Jag var inte rädd för honom, men jag hade en sorts respekt. Jag var inte nära honom. Han förväntade sig saker av mej, han ingav mej ett dåligt samvete, att jag aldrig hade gjort vad jag skulle. Men han var aldrig hård i egentlig mening. [...]

Pappa dog den 12 augusti 1953 på Halmstad lasarett, svårt skadad i en trafikolycka vid Östra Karup i Halland, i det vägkors som nu inte finns längre. Hela E6 är här ombyggd. Måndagen den 10 kom han och jag körande från Värnamo mot Båstad för att sen ta av mot Skåne. [...]

Uppifrån Skånehållet, utför den långa backen nedför Hallandsåsen kom en stor svart personbil, en Bjuick, med ganska hög hastighet, kanske 100 km/tim. Pappa och jag hade stannat kanske 20 m från korsvägen för att välja om vi skulle köra till Båstad eller söderut.

Vi bestämde oss för Båstad, jag pratade med pappa, vi körde fram och över korsningen utan att stanna en gång till. Han måste väl ha glömt att titta en gång till åt båda hållen. Han hade väl aldrig räknat med bilar med så hög hastighet som den här Bjuicken. Kanske smälte den samman med landskapet – det kan vi aldrig veta.

Mitt i korsningen kör Bjuicken rätt in i vänster framdörr och trycker in hela sidan på bilen. Den hade bromsat en lång sträcka enligt polisprotokollet, men farten var tillräckligt hög. Jag minns från det ögonblicket ingenting, har inget hörselminne förrän vi befann oss inslängda in en vall mitt för kyrkan, tvärs över vägkorsningen. (Jag hade möjligen att svagt minne av en svart skugga till vänster just före kollisionen).

Jag lyckades krångla mig ur bilen på min sida, vilket inte var lätt därför att dörren grep i dikeskanten. Jag såg först pappa som satt medvetlös, böjd över ratten, det blödde ur ett sår i nacken, han jämrade sig svagt. Jag försökte lossa honom, han jämrade sig ännu mera. Jag tog mig ur bilen, försökte få upp vänster dörr som var hårt intryckt och lyckades så småningom. Med hjälp av några som kom till fick vi ut honom och lade honom på dikeskanten.

Han jämrade sig – och jag vet fortfarande inte om det här var rätt handlat eller inte. Jag var uppskrämd men alldeles klar i mina handlingar. Jag trodde att han hade fått skallbasen intryckt, trodde att han var döende. Han sa någonting ”akta, akta” eller så.

Den andra bilen låg kullvräkt på sidan. Vi fick senare veta att föraren hade klarat sig, men hans två passagerare var skadade. Det stannade flera bilar, det kom folk till. Inom 10 minuter hade två ambulanser stannat - de hade händelsevis återvänt från en transport till Skåne. En ren slump. De tog hand om de skadade. Inom 10 minuter sitter jag alltså hos föraren i en ambulans, pappa på en bår bakom, med full fart mot Halmstad, sirenerna på. Då började reaktionen komma, men jag minns inte längre riktigt hur. Jag visste vad som hänt men känslomässigt hade det ändå inte riktigt trängt in.

På Halmstad lasarett blev jag sittande i en korridor eller väntrum i timmar, ingen tog notis om mej, man hade fullt upp med de svårt skadade. Jag hade speglat mej med en fickspegel i ambulansen och såg att jag blödde kraftigt men bara av ytsår. Jag satt alldeles avslappnad i den här väntsalen och folk lät mig sitta. Så fick jag komma till en läkare som tvättade ansiktet, plockade ut glasbitar (från vindrutan som jag hade spräckt med huvudet) och sydde det större såret på höger kind.

Jag frågade hur det hade gått för pappa. Det kunde man inte säga, han var svårt skadad men för övrigt visste de ingenting än. Det är vad jag minns. Sen ville jag ringa Skeda, men det fick jag inte utan det skulle sköterskan göra. Jag anser fortfarande att det var fel, men det var tydligen en rutin man hade. De utgick väl ifrån att jag var svårare chockad psykiskt än ja var. Men jag var fortfarande lugn, även om det hemska som hänt var fullt klart för mej.

Uttrycket förlamad stämmer inte alls. Det var som om det var avstängt på något sätt. Sjukhuset ordnade ett hotellrum nära Österport. Jag tog mig dit, tvättade mig ren - och då brast jag i en våldsam gråt. Då släppte det. Då hade jag också börjat få avsevärt ont i ryggmuskelnerna, smällen hade mörbultat dem. Skärsåren i ansiktet, mörbultade ryggmuskler och en mycket kort medvetslöshet var de enda skador jag fick.

Man ville ha tillbaka mej till lasarettet, och jag satt och passade pappa en timma eller två. Då var han totalt medvetslös, han jämrade sig lite men jag fick ingen kontakt med honom. Mamma och Stina kom och avlöste mej, de hade tagit en taxi från Skeda. Jag kom tillbaka till hotellet, försökte få ordning på mina kläder, lade mej, och minns jag, grät obehärskat då och då. [...]

På torsdag den tolfte dog pappa. Mamma, Signe¹ och jag gick då och drack kaffe på den fullriggare som ligger i Nissan i Halmstad, där var kafé. Som jag minns det var vi alla tre mycket lugna utåt, det kändes väl som en lättnad just då. Han hade varit mycket svårt skadad. Det var inte något krossår i huvudet, men elva revben intryckta, han hade aldrig kunnat andas ordentligt, lungan var nog skadad. (Hade han haft säkerhetsbälte, som då inte fanns, så hade han överlevt). (Men då hade han med tiden, i de rättegångar som följde, blivit skyldig till olyckan). [...]

Rydaholms kyrka

Begravningen skedde, så vitt jag minns, en vecka senare. Farbror Sten minns jag, Signe, sen har jag oklara minnen av andra. Middagen hölls på Lundboholm som då hade blivit pensionat. Jordfästning och begravning skedde i Rydaholms kyrka. Jag fick klä mig i frack och Folke², jag, Sten³ och någon mer bar kistan. Det var kanske också galet, jag borde kanske inte ha varit med, jag minns att jag brast i ganska obehärskad gråt. [...]

Jag minns en händelse från den hösten. AnnStin och jag går uppför Södergatan⁴ mot centrum. Bakom

¹ Signe var Helges syster.

² Folke var Helges brorson.

³ Sten var Helges bror.

⁴ Här avses Södergatan i Lund, där Gösta bodde fram till mitten av 1960-talet.

oss slår en ambulans plötsligt på bägge sirenerna. Då viker sig bara benen på mej och jag sätter mej på gatan. Jag drömde också ideligen om olyckan på nätterna hela det läsåret. Jag gjorde mig samvetsförebåelser för att jag pratat med pappa och stört honom just då vi skulle passera vägkorset. När jag själv långt senare körde bil förstod jag att så fungerar det inte, man blir inte störd som förare. [...]

Jag vet egentligen inte hur olyckan har inverkat på min uppfattning av livet eller av pappa. Jag vet faktiskt inte det. Jag tror att jag kanske har blivit överdrivet ängslig – det har mina flickor sagt i vuxen ålder. Det kunde gälla baden på Skeda eller när vi höll på med båten. Men det kanske jag hade varit ändå, med ansvar för två barn. Men jag tror ändå att det har med olyckan att göra. [...]

Det är klart, jag har nog utnyttjat olyckan och pappas död för att göra mig själv lite märkvärdig – jag har berättat det för många vänner, därför att jag tycker att det hör till bilden av mitt liv och att de borde veta det. Jag tycker det bidrar till andra människors livsinnehåll att få veta sådant. Men visst vill man göra sig lite märkvärdig. [...]

Vad som hände när vi for från Skeda, pappa och jag före olyckan, det är också viktigt för min berättelse. Jag var då naturgeograf och hade den sommaren 1953 bestämt mig för att ta min moped och göra en färd ner till Skåne för att titta på de skånska åsarna [...]

Han var då pensionerad, 67 år gammal. Han hade varit sjuk i ulcerös colit och hade opererats några år innan för detta, och den här sommaren hade han börjat bli dålig igen. Men han ville följa med, och det tyckte jag var roligt egentligen, och att han och jag kunde åka bil ner var ett närmande mellan oss.

Moster Karin var på Skeda och hade ett av sina allra värsta svarta humör – något som familjen tyckte bara var besvärligt, men som jag förstod redan då och ännu mer med åren som följde var svåra depressioner. Däri hade hon själv ingen insikt, hon hade ingen självanalys och ingen sjukdomsinsikt. [...] Vi skulle skjutsa henne till Ljungby på vägen, hon var sur och jävlig och pappa var ledsen över det. Han hade ändå en viss tolerans för henne, han var ändå rätt lugn och avvaktande till sin läggning. Vi lämnade av henne och fortsatte längs Lagastigen. Vi satt vid en rastplats, jag har ett foto av pappa där han sitter lite kutryggig och dricker kaffe vid ett stenbord på ett rastställe.

Där och en bit längre fram på resan berättade han för mej hur hade känt det i sitt liv och arbete. Det var ett förtroende som jag aldrig hade fått förut, och ett närmande som väl berodde på att vi var på tu

Skeda 1943.

man hand och jämställda. [...] Han berättade att han hela livet hade känt sej otillräcklig och lidit av dåligt självförtroende och dåligt samvete för sina yrkesuppgifter. Han tyckte att han arbetade långsamt och aldrig fick någonting ur händerna. [...] Det öppnade sig plötsligt någonting mellan oss, ett förtroende och en likställighet som aldrig funnits förut, och som kunde ha utjämnat svårigheterna oss emellan. Men en halv timme senare var han medvetslös och två dagar senare var han död.

Jag vill berätta ett minne till från begravningen. När vi klädde om till begravningen var jag nere i nedre rummet på Skeda och hjälpte moster Karin. (Det var det rummet som lantbrukare Gustavsson hade

som kontor, och där var jag med 1940 då pappa och han gjorde upp om köpet av Skeda)⁵. Karin säger rätt vad det är till mej inför begravningen: "Hör du Gösta, spöken - det är våra oförrätter mot de döda". [...]

För pappa var Skeda ett drömställe med sina lövängar åt sjösidan, sin fina badstrand, sina jaktmarker på skogssidan och skogsbruket som han kunde plantera själv (lantmätare hade utbildning i skogsbedömning). Han kunde fiska i sjön. Han präglade tillvaron där de åren, hans jakt, hans fiske, hans lugna sittande i båten.

Ett tillägg till om pappas död. På eftermiddagen den dagen han var död gick jag upp till lasarettet och bad att få se honom. Jag fick låna en nyckel och gå bort till en likbod, där jag gick in i ett ljust rum med en slags upphöjd bänk. Där låg pappa, utsträckt, stängd mun, stängda ögon, sig ganska lik.

Jag smekte honom på ansiktet - den kalla känslan, men det fanns intet obehagligt. Det var alldeles avspänt men väldigt allvarligt, som jag nu minns det. Vilka tankar jag hade kommer jag inte längre ihåg. Bara att det var så, att det kändes nödvändigt för mej, och att det inte var svårt. Han hade stora blå fläckar på överkroppens vänstra sida ner mot ryggen, och jag antar att det var jättelika blåmärken från krocken. [...]

Mannen som körde på oss befanns vara en bilskojare från Malmö, som hade sålt bilen, återstulit den och var på väg från Stockholm för att sälja den en gång till. Eftersom han var en småskojare och hade kört mycket fort nedför åsen fick han i första omgången i rätten skulden för olyckan. Jag kallades som vittne till en rättegång i Laholm i oktober 1954 [...].

Då rättegången var över gick vi till tåget [...] Vi följdes år till stationen och jag pratade med den åtalade, han bad som jag minns det om ursäkt och förlåtelse för vad han ställt till med. Det hela gick mycket vardagligt och lugnt till.

Det var inte slut med detta. Jag har flera pressklipp om händelsen, och de visar att domslutet revs upp senare och huvudskulden lades på den förolyckade, dvs. pappa. Vad som sedan hände var att denna olycka kom att utlösa beslutet om absolut skyldighet att stanna vid huvudled, dvs. skylten STOP.

⁵ Skeda inköptes 1941.

